

Den melankoliska

Fritänkaren

Nr. 258 Augusti 2017

Tjugofemte årgångens nummer 9

Innehåll :

Letnanys riktlinjer – redovisning	2
Den moderna musiken	3
Ahasverus minnen, del 167: <i>75 år sedan</i>	4
<i>Stefan Zweig: Farväl till Europa</i> , och andra filmer	6
Några milstenar, augusti 2017	11
Sabotageresan, del 4: <i>Avslutning</i>	11
Lugna resan, del 12: <i>En inblick i Ladakhs innersta</i>	13
Prövningsresan, del 10: <i>Krisen</i>	14
Finlandstraumat – dokumentär (<i>forts.</i>)	16

Fritänkaren, som utkommit med 258 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på Wordpress:
<https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

**OBS! Nytt Postgiro! - 35 86 46 – 8 (*Göteborgs Skrivarsällskap*)
eller Bankgiro: 6628-338254102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)**

Glöm inte att ange avsändare!!

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 13 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 20.7.2017

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 280

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Letnany: riktlinjer – redovisning

Letnany var en förort till Prag där tre vänner träffades sommaren 1995 och beslöt att starta ett förlag enligt *samizdat*-traditionen, spridningen av litteratur genom underjordiska kanaler i Östeuropa och Ryssland under sovjettidens censur och förtryck. Gruppen skulle vara öppen, vem som helst kunde vara med och bjuda in andra, och huvudverksamheten blev förmedlingen av länkar till intressanta publikationer, filmer och seriös musik som fanns tillgängliga på nätet för nedtankning gratis. Då översättnings-programmen på nätet ständigt blivit allt bättre har språket inte spelat någon roll: alla språk har varit välkomna.

Letnans verksamhet som förlag är därmed inte ointressant. De tre vännerna, som träffades för första gången i Prag under resan till Letnany, var Nils Sondefors, Björn Björkegren och redaktören. Nils Sondefors gick beklagligen bort för fem år sedan i dessa dagar, varför femårsminnet är värt att uppmärksammas och högtidlighållas. Björn Björkegren är fortfarande aktiv i synnerhet som poet.

Huvudanledningen till att Letnany satte i gång var de outhärliga obotliga refuseringarna från alla etablerade förlag. Likväl har vi ändå samtidigt genom alla år fortsatt att även försöka intressera dem för våra publikationer. I det senaste introduktionsbrevet till ett förlag (i år) anförde vi bland annat följande fakta:

”Undertecknad har skrivit 23 romaner, mer än 320 dramer, 6 historiska arbeten, noveller, reseskildringar, tusentals dikter, musikartiklar och essayer samt publicerat över 250 nummer av kulturtidskriften ’Fritänkaren’ men har alltid refuserats.”

Utom dessa publikationer har Letnany även publicerat några nummer av den ryska multilingvistiska tidskriften Часок (“Chasok”, “The Hour”), de senaste årsantologierna från Göteborgs Skrivarsällskap (för säkerhets skull, då det var problem med deras hemsida,) verk av John Bede, sju stora diktsamlingar av Laila Roth, några andra kontroversiella autobiografier, med mera. De flesta finns på [issuu.com](https://issuu.com/lanciai/docs/), där vi har 390 publikationer tillgängliga för nedladdning gratis och utskrift till självkostnadspris (<https://issuu.com/lanciai/docs/>), men de verk som inte finns där, bland annat samtliga nummer av Fritänkaren, svenska och engelska, finns på www.fritenkaren.se.

Principen är att hålla sig till gratis tillgänglighet och offentlighet, delvis kanske i demonstrativ markering mot de till 99% refuserande etablerade förlagens hämmande och diskriminerande krav på lönsamhet.

Den goda nyheten är att det senaste musikinspelningsprojektet fullbordats, trots svår artros med ledsvullnad i vänster pekfinger, (– min högerhand var alltid dålig, men nu är också den vänstra dålig,) efter nio månader och ofta under svåra plågor, 30 timmars neoklassisk romantisk pianomusik, som alltsammans så småningom kommer ut på YouTube.

Den moderna musiken

När började den? Var det Hector Berlioz eller Franz Liszt? Båda var nyskapande, men Berlioz höll sig alltid inom musikaliska ramar hur extremt personlig han än var, medan Liszt gick utanför dem och experimenterade med abstrakt musik, som till exempel i en del av sina "transcendentala etyder". Dock urartade heller aldrig han, hur svår han än blev.

Den första som urartade med introducerandet av skärande disharmonier och osjälvkritiskt självsvåld var Gustav Mahler. Därför är hans musik så extremt ojämn. I samma symfoni kan man påträffa de ljuvaste satser av himmelsk skönhet och olidliga katzenjammerekakafonier i oändligt oväsen utan slut. Ännu idag har många orkestrar svårt för hans musik, i synnerhet Wienerfilharmonikerna. Han har alltid förblivit kontroversiell och fortsätter att väcka blandade känslor. Han är därmed den första som vågar bryta mot musikens dittills konsekventa och nästan aldrig ifrågasatta krav på absolut musikalitet.

Hur är det med de andra senromantikerna? Bruckner erbjuder inga problem utom tålamodspåfrestningar genom sitt vidlyftiga pedanteri med någon tjatighet och mycket upprepningar som resultat.

Richard Strauss står på gränsen. Jag har alltid haft svårt för honom och faktiskt aldrig kunnat helhjärtat tycka om något enda verk av honom utom Metamorfoserna. Han är oändligt skicklig, det finns ingen mera kvalificerad orkestrator och virtuos orkesterkompositör än han, på sitt sätt utgör han höjdpunkten på hela den klassiska musikens utveckling från Bach till idag, men det är konsekvent för svulstigt, han breder oavbrutet på med för mycket av allting, krusidullerna förkväver och dränker essensen, smörgåsen blir bara smör och pålägg medan brödet försvinner, soppan blir för stark av alla ingredienserna medan smaken försvinner, och det blir nästan bara ett kaos av effekter alltsammans. Det mänskliga går förlorat.

När han började förbjöd honom hans far att ha något med Wagners musik att göra. Detta förbud tycks ha lett till att Richard Strauss blev värre än Wagner.

Till hans försvar och stora kredit måste man dock anföra att han i alla fall aldrig förföll till tolvtonsmusik.

Därmed står vi inför musikens stora vändpunkt Arnold Schönberg. Ingen kompositör har börjat så lovande som han. Hans första verk är gudomliga i skönhet, snille och kvalifikation, de utgör outtömliga njutningar för all framtid, i synnerhet *Verklärte Nacht* samt *Gurrelieder*, det sista stora romantiska verket, en entimmeskantat för kör, solister och orkester av svindlande skönhet och dramatik, – och så kom första världskriget och slog alla skönhetsvärldar i kras och förstörde världsordningen. Därmed spårade också musiken och Arnold Schönberg definitivt ur.

Han tjänstgjorde i den österrikiska armén och började komponera musik anpassad efter kriget och den nya verkligheten. Redan Mahler hade ansett att musiken måste vara som verkligheten, och Schönberg tog steget fullt ut och gjorde musiken lika fränstötande och olidlig som den av världskriget förstörda världen. Var det nödvändigt?

Efter kriget fortsatte åtminstone Puccini och Sibelius att komponera njutbar musik, men de tog slut under 20-talet liksom även många andra: Stenhammar, Ferruccio Busoni (som fullbordade Bachs *Die Kunst der Fuge*), Debussy dog redan 1918, och den lovande symfonikern Ralph Vaughan Williams, som komponerat en av de mest imponerande körsymfonierna någonsin *A Sea Symphony*, förföll till modernism, vilket nästan även alla de andra gjorde.

Hur kunde då musiken överleva? Faktum är att den gjorde det. Den sökte sig, som den alltid har gjort, nya och andra vägar, och det var framför allt inom filmmusiken den fann sig en ny storhetstid. Många av 1900-talets främsta kompositörer finner man inom filmen. Till och med Sibelius planerade komponera filmmusik. Jerome Kern, George Gershwin, Cole Porter, Irving Berlin, Richard Rodgers, Kurt Weill, Erich Korngold, Miklos Rosza, Victor Young, Max Steiner, Franz Waxman, Bernard Herrmann, många av dessa blev ännu större som filmmusiker än som musikkompositörer, och deras musik håller för alla tider.

Den moderna musiken grävde sin egen grav och begick självmord genom att göra sig själv omöjlig och outhärdlig i sin egen artificiella omusikalitet, men ingenting kan någonsin stoppa den melodiska musiken. Musikens kärna finns alltid i melodin, det är alltid den som uppbär hela musiken, och den kan aldrig gå förlorad, medan all musik som försöker klara sig utan den måste gå förlorad från början.

Abasverus minnen, del 167: 75 år sedan.

Det var med stor smärta jag beslöt mig för att uppsöka honom för att meddela honom om vad jag fått veta om Wannseekonferensen, som bådade ett oöverskådligt ont för hela Europa, men när jag träffade honom insåg jag att jag aldrig skulle kunna berätta det för honom. Han var alldeles tillräckligt deprimerad redan, och det syntes på honom. Singapore hade just fallit, och han såg hela den civiliserade världen som förlorad.

Han tog emellertid emot mig som om vi inte hade skiljts senare än igår och verkade nästan ta det för givet att just jag kom på besök i dessa hans svåraste dagar, men han chockerade mig med att nästan genast inviga mig i sina självmordsplaner.

Jag var nog den enda han pratade med om saken. Självmördare brukar ju aldrig genomföra sina självmordsplaner om de avslöjar dem, och jag lättades dock av att han gav mig ett sådant förtroende. Jag trodde det betydde att han inte skulle genomföra det. Men han var otålig. Han kunde inte vänta.

Ändå försökte jag övertala honom om att låta bli. Jag sade rent ut till honom:

”Även om läget är hopplöst så är det ju aldrig allvarligt. Kriget måste vända. Det kan ju inte bara fortsätta så här. Tyskarna har ingen chans i längden.”

”Men de har redan förstört mitt liv och många andras och förgiftat hela världen. Den blir sig aldrig lik mer.”

”Men ni får inte ge upp. Det är det sista man får göra.”

”Jag har inte gett upp, men jag kan inte vänta längre. Friederike klagade alltid på att jag var så otålig. Här är jag bunden vid det världsliga och materiella, min hyresvärd plågar mig med hot om uppsägning, judar kan inte ens få visum längre här i Brasilien, gränserna dras hela tiden hårdare åt om oss som ett nät, som en tvångströja, så att en desperat utväg nästan är det enda kvar för oss att göra.”

”Friederike har avslöjat för mig att ni en gång ville begå självmord med henne, vilket hon vägrade för sina döttrars skull. Sedan dess har hon alltid varit orolig för er suicidala läggning.”

”Jag vet. Den var medfödd. Jag har umgåtts med döden hela livet och har aldrig varit rädd för den. Om jag nu tar steget fullt ut är jag inte mer än konsekvent och gör det bara för att jag inte har något annat val. Jag kan inte göra något mera härifrån. Jag har skrivit vad jag kan skriva för civilisationen och mot vad som hotar den, och mera kan jag inte göra. Men om jag går över till den andra sidan är jag fri från det materiella och dödliga och kan ägna mig åt större mera obegränsade krafter.”

”Det låter mystiskt.

”Det är inte det ringaste mystiskt. Det är bara realistiskt. Kroppen binder mig till det dödligt materiella och hindrar min frihet. Jag behöver fullständig andlig frihet för att kunna agera. Jag kan inte tillgodogöra mig denna utom genom döden, och om jag inte ens kan det genom döden är det lika bra jag stiger av tåget i alla fall.”

”Jag hoppas ni inte menar allvar. Det att ni så sakligt kan prata om saken ger mig hopp om att ni inte kommer att genomföra den. Uttalade självmördare begår sällan självmord. Endast de som inte inviger någon i sina planer lyckas vanligen genomföra dem och tar då alla med chockerande överraskning.”

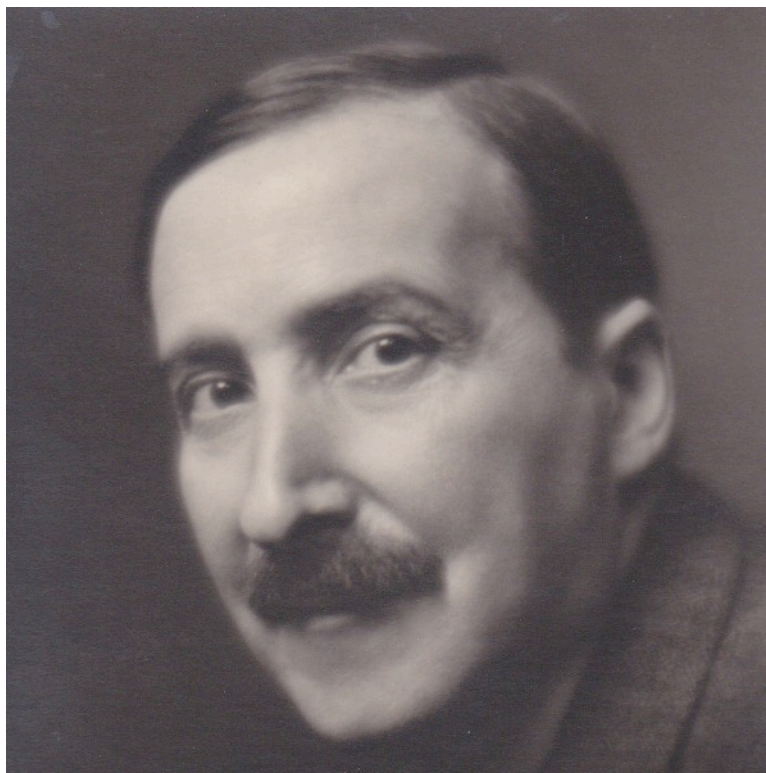
”Jag är glad att jag kunnat tala ut om saken med er. Ingenting är ännu bestämt. Det är inte säkert att Lotte vill följa med mig. Men nu vet ni hur jag tänker.”

”Tack för ert förtroende.”

”Tack för att ni kan lyssna. Det är mera värt än att kunna prata. Det kan ingen politiker. De bara pratar och dränker världen i sina falska illusioner om makt och storhet medan endast de som verkligen kan lyssna kan förstå dem och genomskåda dem och förintna dem som de fåfänga bedrägerier de alla är. Endast sanningen överlever och består genom sin eviga och fundamentala mänsklighet, medan allt som har med makt att göra är omänskligt.”

Det var hans sista ord till mig. Jag lämnade Petropolis samma dag, och bara några dagar senare fick jag till min bestörtning och till allas utomordentliga häpnad och chock veta om hans självmord med sin hustru. Jag hade verkligen inte väntat mig att han skulle göra det och ingen annan heller. Det var den totala överraskningen för hela världen.

Det gav mig anledning till en oändlighet av eftertanke. Jag tänkte tillbaka på alla de möten vi haft, då vi alltid kunnat diskutera hemligheter som vi knappast kunnat inviga någon annan i. Det fanns ingen under hans tid som jag kunde vara mera förtrolig med. Han hade insikter som ingen annan, och han tog det alltid som en självklarhet att han kunde diskutera vad som helst med mig.

Efter hans död skrev Erich Maria Remarque långt senare i sin sista roman, att allt vad Stefan Zweig hade behövt var någon att tala med under sina sista dagar, så hade han aldrig sökt sig en så desperat utväg. Jag är inte så säker på den saken. Han hade mig att tala med, och han var fullkomligt nykter och saklig och hade kommit fram till sina slutsatser och sin föresats kliniskt intellektuellt. Han fann sig sönderkvävd som intellektualist av den tid som tvingat världen till ett världskrig för mycket, och självmordet såg han som sin sista och enda möjlighet till en personlig protest. Han ville helt enkelt inte vara med längre och måste uppresa sig med hela sitt väsen mot en tid som drunknade i en universell apokalyps av politisk urspårning.

Vi får aldrig veta om hans självmord verkligen gav honom möjlighet till metafysiska resurser att göra upp med det nazistiska problemet på allvar, men faktum är att kriget vände det året, först vid El Alamein i Egypten och sedan i Stalingrad.

Utan tvivel hade krigslyckan inte vänt desto mindre även om han stannat i livet, men som han skrev i sitt avskedsbrev till sina vänner, han kunde inte vänta.

Se även vår pjäs från 1984 på [issuu.com](https://issuu.com/lanciai/docs/dubbelgangaren): <https://issuu.com/lanciai/docs/dubbelgangaren>

Stefan Zweig: Farväl till Europa, och andra filmer

Detta är en mycket melankolisk film, men om ambitionen var att ge en så korrekt och sanningsenlig bild som möjligt av Stefan Zweigs landsflyktsproblem, så har den lyckats mer än väl. Filmens karaktär är så nära det dokumentära som en spelfilm kan komma, den är nästan alltför realistisk i sitt återgivande av författarens vardagssituationer med sina vänner och sin familj, och de inledande scenerna i Sydamerika, främst från Pen-konferensen i Buenos Aires 1936, ger en klar bild av Stefan Zweigs svåra situation och hans vägran att över huvud taget ta någon politisk ställning. Det var kanske hans livs tragedi, han ville hålla det fritt från världslighet och ideologier, men mot slutet fann han sig nödsakad att försaka sin idealism för att slutligen ta ställning mot nazismen i sin självbiografiska "Världen av igår" och hans sista arbete, novellen "Schack". Det kan betraktas som en personlig moralisk bankrutt i uppgivandet av en humanistiskt idealistisk syn på mänskligheten, och han begick sitt självmord omedelbart efter att ha avslutat novellen. Den återfanns efter hans död.

Naturligtvis kan en film som denna inte återge hela sanningen utan endast nödtorftiga glimtar därav, men glimtarna är utförliga och tillräckligt uttrycksfulla för att ge en god inblick i hela situationen. I själva verket övervägde han självmord långt tidigare i karriären, han till och med frågade sin första fru Friederike om hon ville göra honom sällskap, men hon hade sina två döttrar från ett tidigare äktenskap att leva för, medan hans andra fru, som var kroniskt sjuk i svår astma, inte hade några sådana band.

Det är en utsägligt vacker film för sin osminkade återgivning av en melankoli som är svår att föreställa sig och som inte mer än antyds men ändå lyckas ge en mycket övertygande tolkning av Stefan Zweigs och andra exiltyskars och -österrikares mycket komplexa och tragiska fall – de räknas alla upp vid konferensen i Buenos Aires, och listan är lång. Inte ens Goethe var tillåten under nazisttiden, enligt filmen. Stefan Zweigs kanske närmaste vän var nobelpristagaren Romain Rolland, som fick nobelpriset för sin pacifism under första världskriget, under vilken kampanj Stefan Zweig var hans högra hand, och som såg Stefan Zweig som den som av alla tyska författare kom närmast Goethe. Filmen får premiär nu i augusti.

Andra filmer

En främlings händer från 1962 är en bortglömd och intressant musikfilm med okända skådespelare om en pianist som förlorar sina händer i en bilolycka och får ett par nya, men ingen vet något om mannen vars händer sålunda överlever efter hans död och kommer till nytta och får nytt liv. Den döde förblir okänd genom hela filmen, hur man än försöker spåra honom genom fingeravtryck och annat, (DNA fanns inte på den tiden,) men man kan misstänka det värsta.

Dessa nya händer är nämligen oerhört starka. Pianisten har fått ett par nya händer som är nästan okontrollerbara i sin styrka.

Den verkliga huvudpersonen är emellertid kirurgen som opererar honom och ger honom hans nya händer. Det är ett oerhört experiment, en sådan operation har aldrig lyckats tidigare, men här verkar den lyckas. Till en början får pianisten inte riktigt någon hundra procentig känsel i de nya händerna, men med tiden blir det 100%, så att han kan använda dem.

Emellertid är de inte hans händer, och så fort han för första gången får dem avbandagerade och får se dem blir han fullständigt ifrån sig och ropar: "Vad har ni gjort med mig! Dessa händer är inte mina!"

Vad som följer är en fruktansvärd identitetskris. Han har levat hela sitt liv bara för sin konst, musiken var hans liv, och hans händer var inte bara en del av hans kropp men hela hans själ. Han hade precis genomfört sin första stora konsertframgång när han råkade ut för bilolyckan i en taxi, och hans händer blev totalt förstörda. Enda chansen för honom var att få ett par nya händer, och kirurgen är fullständigt övertygad om att han måste kunna använda de nya händerna även som pianist. Allt han behöver är tålamod. Det är det han inte har.

Det visar sig att kirurgen begått ett ödesdigert misstag. Dessa händer har med största sannolikhet aldrig rört ett piano tidigare, och pianisten hade tränat sedan han var barn, det tar tid och många års träning att bli pianist, och pianisten får bittert erfara att han bara kan använda de nya händerna till våld.

Det är en skakande historia som urartar till en obehaglig thriller, och tyvärr hade den kunnat göras så hemskt mycket bättre, om till exempel Dirk Bogarde eller Farley Granger fått spela den komplicerade huvudrollen eller om Hitchcock regisserat den. Det är framför allt en utomordentligt fascinerande studie i händer, deras natur av nästan ett eget liv och vad de betyder för oss. Vad skulle du göra om du plötsligt förlorade dina händer, som hela ditt liv var beroende av? Det är frågan man måste ställa sig. Pianisten förlorar allt, och det han får i ersättning är värre än om han inte fått någonting alls. Det kan bara sluta med självmord, om inte någon högre makt träder emellan...

The Hunted från 1952 kan mycket väl vara Dirk Bogardes bästa film. Det är en mycket melankolisk och känslös *noir* med genomgående nästan dokumentär karaktär. Dirk är på flykt efter att han i ett vredesanfäll tagit livet av sin hustrus älskare (*'crime passionel'*) och hade säkert kunnat klara sig, om det inte kommer en liten pojke i hans väg, som själv är på flykt från sin egen styvfar, som misshandlat honom. Dirk tar sig an honom, då pojken vägrar skiljas från honom, och de flyr genom hela England i en ständigt mer törnbeströdd *Via Dolorosa*-vandring, där de till och med avvisas av hans bror ute på landet i norra England. Till slut verkar dock friheten äntligen bli möjlig, när pojken blir sjuk och inte orkar mera. Slutscenen är förkrossande i sin överväldigande mänsklighet.

The Last Command (Josef von Sternberg 1928, stumfilm,) är en annan överväldigande melankolisk historia. Emil Jannings spelar den före detta storfursten av Ryssland, som lyckas fly undan revolutionen och hamnar i Hollywood, där han nödgas livnära sig som statist. En regissör upptäcker honom och finner honom idealisk för rollen som general i den tsarryska armén. Emil Jannings spelar rollen med så stor inlevelse, att han förväxlar rollen och filmens patetiska krigssceneri med verkligheten.

Till saken hör, att regissören (Dick Powell) själv är en rysk flykting som tvingats fly från Ryssland redan före revolutionen under tsarväldet, då han hörde till revolutionärerna. Han känner igen sin forna förtryckande storfurste Emil Jannings i Hollywood och ger honom just därför rollen. Man måste misstänka att han ruvar på hämnd, men så är inte fallet. De möts över gränserna och finner i filmen en sorts försoning genom sitt eget gemensamma men motsatta förflutna. Det är en av Josef von Sternbergs mest genialiska och gripande filmer.

"The Buccaneer" från 1958 är en annan historisk film och näst intill en sann historia. Buckanjären ifråga är piraten Jean Lafitte, som hade sin bas utanför New Orleans 1812, som kom i skottläge genom sitt mycket strategiska läge, varför både engelsmännen och general Jackson försökte få honom på sin sida, när engelsmännen bränt Washington och hotade göra slut på det unga Amerikas självständighet. Jean Lafitte spelas av Yul Brynner (för en gångs skull med hår), och Andrew Jackson spelas av Charlton Heston. E.G.Marshall är New Orleans guvernör, vars dotter Inger Stevens Yul Brynner är förälskad i, vilken kärlek är besvarad. Problemet är att de aldrig kan få varandra på grund av Yul Brynners ställning som laglös pirat. En annan dam är Claire Bloom som Bonnie Brown, dotter till piraten kapten Brown och en vildkatta som står för det fria livet. Även Charles Boyer har en viktig roll som före detta officer hos Napoleon. Filmen var Cecil B. DeMilles sista film, ehuru han bara producerade den, medan regissören var hans svärson Anthony Quinn. Det blev den enda film han gjorde.

Den bär dock alla Cecil B. DeMilles kännetecken: storslagna scener, en färgprakt utan like, varje scen är som en utsökt tavla av bildkonst, och alla skådespelare får breda ut sig ordentligt. Det förekommer även ordentliga bataljscener utom alla de obligatoriska slagsmålen, men Yul Brynner dominerar över Charlton Heston precis som han gjorde i *"De tio budorden"*.

Storyn är dock det mest väsentliga. Den är skickligt komponerad och obönhörlig i sin konsekvens, och frågan är om Lafitte verkligen var tvungen att ta ansvaret för sänkningen av *"Corinthian"*. Han hade kunnat två sina händer från ansvaret, men det är just det samvetsdilemmat som gör hela historien.

I *"Sorry, Wrong Number"* ligger Barbara Stanwyck till sängs som invalid eller åtminstone instängd i sitt rum genom hela filmen, och ändå är detta en av hennes bästa roller och en av de bästa *noir*filmerna någonsin. Hon sitter nästan oavbrutet i telefonen, och filmen inleds med att hon inte kan få tag i sin man (Burt Lancaster) och av en slump får höra ett annat samtal mellan två gangsters som diskuterar ett planerat mord. Det ger henne spader.

Filmen berättas sedan i återblickar, då hon genom sina telefonsamtal gradvis får veta mer och mer om vad som egentligen pågår, och den viktigaste detaljen är en viss kemist anställd på hennes fars firma som heter Waldo Evans. Hans roll är liten men kastar om hela filmen – plötsligt blir det allvar efter att man genom hela filmen dittills bara vägletts genom en labyrinth av mysterier.

Många är involverade, detta är en mycket polyfon historia, och hur hon än försöker få tag på sin man, som väntats hem hela kvällen, då hon annars är ensam hemma, får hon aldrig ens tala med honom förrän i sista ögonblicket.

Men den viktigaste ingrediensen i filmen är kameraåkningarna. Just för att hon är så orörig rör kameran desto mera på sig, som om den sökte och undersökte hennes rum i detalj och även omgivningarna, går in i mörka garderober och gör till och med utflykter ut på hennes balkong, som hennes man kommenderat henne att ge sig ut på, vilket hon aldrig kan, så att kameran och dess rörelser nästan utgör en extra roll i filmen som inte är oväsentlig.

Hitchcocks "*The Paradine Case*" (på svenska "En kvinnas hemlighet" 1947) är en av Hitchcocks mindre kända men ändå en av hans psykologiskt intressantaste filmer, då nästan allt som händer pågår under ytan, redan har hänt och egentligen aldrig kommer till uttryck utom genom ytterst subtila antydningar. Själva dramat har ägt rum innan filmen börjar, och vi ställs genast inför arresterandet av en vacker dam för mord, vilken vi snart mer och mer förstår att sitter inne med en oerhörd människokännedom och erfarenhet som det kan vara farligt att bli invigd i, vilket det mycket riktigt blir för Gregory Peck, hennes advokat, som genast trolld binds av henne till hans hustru Ann Todds förtvivlan. Emellertid påverkas även hon av Alida Valli så till den grad att hon önskar att den brottsmisstänkta skall bli frikänd även om hon är skyldig. Faktum är att vi ställs inför Alida Vallis arrestering synbarligen bara för blotta misstanken utan att något bevis föreligger.

Hon har en bakgrund som föräldralös i Neapel, ungefär som Sofia Loren, och har gift sig med en gammal brittisk blind militär för att kunna tjäna honom som hans ögon. Hon har tidigare haft ett antal älskare och tydligen bara fått bittra minnen och erfarenheter därav, men vad hon inte räknat med i sitt stilla äktenskap med den gamle blinde är hans unge granne adjutant.

Detta är Louis Jourdans första filmroll, och hans karaktär är nästan lika fascinerande som Alida Vallis. Man ser aldrig hans ansikte till en början, då han döljer sig i skuggan och undviker Gregory Peck när denne besöker egendomen i norra England för att närmare undersöka omständigheterna kring det eventuella mordet eller självmordet. Han älskar sin husbonde och uttrycker en sådan avsky för Alida Valli att Gregory Peck faller för frestelsen att pådyvla honom ansvaret för dödsfallet.

Men det visar sig vara ett extremt olyckligt spår att följa med fatala konsekvenser för alla. Det blir både Louis Jourdans, Alida Vallis och Gregory Pecks egen undergång. Louis Jourdan hävdar fördömande att Alida Valli är rutten ända in i själen, men när till slut alla korten ligger på bordet och det intrikata fallet nått sin fatala slutpunkt måste man ställa frågan: Kan man verkligen döma henne? Hon gifte sig med den gamle översten utan beräkning, hon ville verkligen tjäna honom som hans ögon och i gengäld acceptera det lyxliv han erbjöd henne, men så råkade han ha en så snygg betjänt. Naturligtvis måste en så vacker och ung kvinna i sin högsta blomstring bli kär i en så grann ung man inför den uppenbara skillnaden mellan honom och hennes blinde gamle man. Naturligtvis måste hon börja drömma om möjligheter. Annars hade hon inte varit kvinna.

Den enda som till slut sympatiserar med henne är domaren Charles Laughtons gamla halvsenila hustru Ethel Barrymore, som gör en patetisk roll men som egentligen är filmens enda goda människa. Gregory Peck har slitit sönder Louis Jourdan och hans liv och har samtidigt förstört sin klients fall, Charles Laughton genomsådar det hela och hänskrattar cyniskt åt de dåraktigas fallenhet för självbedrägeri, som om han fann det desto roligare ju galnare människorna bär sig åt, medan endast Charles Coburn ser Gregory Pecks farliga väg och försöker varna honom utan att lyckas.

Den verkliga tragedin är att Alida Valli har dödat för sin kärlek och blir straffad där för, men det berör henne inte, utan hon accepterar sin dom nästan med glädje, då hennes verkliga straff var att förlora sin kärlek genom att advokaten slet sönder den för henne för att rädda henne – medan han därmed endast förstörde det för sig själv.

Manuset är skrivet av Ben Hecht, naturligtvis, Hollywoods Shakespeare, som stod för alla Hollywoods bästa manus under tre årtionden. Hitchcock hade dock velat ha Greta Garbo i huvudrollen.

"Beyond Tomorrow" (1940) som kontrast är en solskenshistoria. Tre gamla herrar lever tillsammans och firar julafton, när de får det infallet, att de ska slänga var sin plånbok ut på gatan i snön med lite pengar och deras visitkort i för att se vad som händer, därav inspirerade av alla gatusångarna utanför deras hus på julafton.

De första som hittar en av de tre plånböckerna hittar pengarna (10 dollar), ger pengarna till en gatumusikant och slänger bort plånboken. Nästa är en ung man som kommer upp och vill återge plånboken. När han håller på med detta kommer en ung dam som hittat den sista plånboken. De tre herrarna bjuder de unga tu på julmiddag, och de blir ett par.

När de tre herrarna senare förolyckas tillsammans på en affärsresa, då deras flygplan störtar i bergen, känner de ändå ansvar för det unga fattiga paret och hålls kvar i sina förlorade liv genom känslan för dem.

Det är en riktig julhistoria men med djupa dimensioner. Som motto på filmen anförs ett citat av Benjamin Franklin: "Jag anser att människans själ är odödlig och kommer att behandlas med rättvisa i ett följande liv, beroende av hur hon har skött sig i detta." Rena karma alltså.

"I believe that the soul of man is immortal and will be treated with justice in another life, respecting its conduct in this."

"The Blue Lagoon" (1949) är en mycket vacker film. I ett skeppsbrott i Söderhavet räddas fartygets två enda barn av en gammal matros, och de strandar på en öde ö, där barnen växer upp tillsammans medan de dock lyckats bärga en handbok i etikett och god ton från fartyget, så de blir väldigt civiliserade, vilket två skurkar får erfara, när de kommer på besök i en lustjakt och tror att de kan lura barnen (då ungdomar) på deras skördade pärlor. Historien är lika spännande som Robinson Crusoe fastän den är så geografiskt begränsad, då det minsann inte saknas förvecklingar, och ett par som detta i all sin ungdom och skönhet är vida mer intressant än Robinson och Fredag.

Till slut måste vi också slänga in en komedi. The Windmill Theatre i London vid Piccadilly var legendarisk under kriget genom att den aldrig stängde. Det hängde i salongen till och med en skylt som sade: "Om ni måste avlägsna er under ett bombanfall, så var vänlig och bullra inte med stolarna."

I *"Murder at the Windmill"* (1949) begås ett mord under pågående föreställning, vilket inte uppdagas förrän när publiken går hem och en åskådare sitter kvar utan att resa sig på första bänken och påfinns vara död – skjuten, och från scenen. Ingen annan möjlighet finns.

För att kunna utrannsaka detta utomordentliga mysterium ber poliserna att hela föreställningen ges om med alla sketcherna, alla bedrövliga pekornummer, alla tontiga flamsiga musikalnummer, hela baletten, och visserligen är denna show underhållande men ack så naiv och enfaldig. I ett av numren demonstrerar en basunist sin dragbasun och hur den fungerar med alla finesser och hur den låter samt hur man drar i den och så vidare, medan kommissarierna lider, men ändå hålls man som åskådare i oavbrutet stigande spänning, då man är lika intresserad som kommissarierna av hur och i vilket nummer någon skottlossning skulle ha kunnat äga rum.

Till slut kommer man ständigt närmare en möjlig lösning, när det dyker upp en pistol på scenen i en fänig cowboyvisa, som åtföljs av en balett med alla flickorna, som

avslutas med en *grand finale*, varvid alla flickorna samtidigt avfyrrar en revolver i luften. Pang! – Där börjar mysteriet.

Det är en kriminalkomedi när den är som bäst, och här är den dessutom helt realistisk, miljön är autentisk, det var precis så här som showerna på *the Windmill* gick till, och man får följa med flickorna och deras skvaller in i sminklogerna, kantinföreståndaren uppe i kafébaren, garderobvaktaren och inspicienten och alla de andra som behövs för att hålla en show i gång under hela kriget – resultatet är en inblick i en värld av charm som var helt unik, och man måste till och med till slut även älska mördaren.

Några milstenar, augusti 2017.

- 3 Stanley Baldwin 150 år.
- 4 Percy Bysshe Shelley 225 år.
- 6 Robert Mitchum 100 år.
- 8 Dustin Hoffman 80 år.
- 11 Raymond Leppard 90 år.
- 14 John Galsworthy 150 år.
- 17 Mae West 125 år.
- 18 Robert Redford 80 år.
- 25 Mel Ferrer 100 år.
- 27 50-årsminnet av Brian Epstein.
- 29 Charles Boyer 120 år.
- 30 Mary Wollstonecraft Shelley 220 år.
- 31 150-årsminnet av Charles Baudelaire.

Sabotageresan, del 4: Avslutning.

Det är inte så mycket att tillägga. Ändå lyckades vi med ytterligare en utflykt på morgonen före min avresa. Vi cyklade ner till sanktuariet Santa Teresa i södra Verona, som troligen är Veronas bästa och enda exempel på nygotik. Utvärtes är kyrkan tämligen konventionell med en hög kampanil som syns långa vägar, men när vi inträdde var det som om himmelen öppnade sig. Det var högt till taket, och denna 1800-tals kyrka är förtrollande vacker och betagande inuti. Den tarvar definitivt ett återbesök. Det pågick som bäst en mäsas, så vi kunde inte vandra omkring, och fastän det var en vanlig torsdag var det många deltagare i gudstjänsten. Den stora kyrkan var halvfull.

Kyrkan är alltså inte en vanlig kyrka utan ett sanktuarium, och den är en av de tre kyrkor som har en *santa porta*, en sorts extra helig ingång, som bara öppnas vid ytterst speciella tillfällen, liksom *la santa porta* i Petruskyrkan i Rom som bara öppnas vid ett "heligt år".

Vi stannade till vid Piazza Bra inför ryttarstatyn av Viktor Emmanuel, Italiens första konung. Paolo berättade att en ryss en gång besökt honom i Verona och ställt sig frågande inför denna staty. "Om ni avlägsnat kungadömet, varför skrotar ni då inte statyn?" Han var också förvånad över det stora korset vid Don Calabria som nattetid lyser över hela staden och undrade över dess funktion. Paolo förklarade att det bara var en vanlig katolsk manifestation, liksom Kristusstatyn över Rio de Janeiro. "Aha!" sade ryssen. "Reklam!"

Resan tillbaka norrut gick den här gången utan problem, jag fick byta i München och Mainz för att komma till Hamburg och gå ombord på Puttgardenfärjan, som inte medgav tåg för tillfället, och kom punktligt fram till Köpenhamn efter 17 timmar från München, (det gamla direkta München-Köpenhamntåget tog bara 14 timmar,) och hade tre minuter på mig att hinna till Helsingörståget, men jag hann precis. I Helsingör väntade Grisen mot Gilleleje, och i Hornbaek mötte mig min bror Michael.

Jag hade inte varit i Enggården sedan vår mor Guns bortgång för fyra år sedan, men återseendet var hjärtligt, och vi hade en lång och mycket trevlig kväll tillsammans, då vi hade mycket att ta igen. Den stora frågan var Virhamn, som nu är till försäljning och har en eventuell spekulant, men ännu kan avvecklingen av vårt släktställe sedan 93 år ångras, om någon i familjen skulle få tillgång till mycket pengar. Ingen vill bli av med detta världens bästa sommarställe frivilligt. Så här löd mitt senaste inlägg i debatten:

”Naturligtvis har jag här i Italien diskuterat situationen med Aurelios (våra) släktingar, som med sina betydligt mera omfattande familjer och erfarenheter av släktangelägenheter har haft en hel del att komma med. Emellertid vill jag inte framföra deras råd och synpunkter här - ännu.

Dock vill jag framföra två andra citat av finlandssvenskar med relaterade erfarenheter. Den första är en gammal god vän till mig i Finland sedan 25 år, och för mig väger hans ord tyngst:

"Hoppas Dina anhöriga tar sig en tankeställare. Rekommenderar att de ger sig tid att reflektera över hur värdefullt ett sådant släktställe är som Virhamn. Fastän Povel besjög ett gammalt ruckel och ingenting att jämföra med Virhamn, (<https://www.youtube.com/watch?v=XjtNn0tnHgA>) är det ju "minnena från förr som mot en slår när man genom grinden går." Det är sådant man inte frivilligt skall avhända sig, och som man är skyldig att se till att övergår på kommande släktled i minst samma skick som man fått uppleva det."

En annan god finlandssvensk vän till mig är Laila-Carita Saxberg, som bor i Göteborg men mest arbetat utomlands, bland annat som diplomat i Amerika. Även hennes familj har haft ett släktställe i Sibbo skärgård, som majoriteten av delägare beslöt att sälja för ett antal år sedan, med mera bekymmer som resultat än vad de hade av förvaltningen av själva stället. Så här har hon sagt:

"Vad ni än gör, så sälj inte bort ert släktställe i Finland. Om ni gör det kommer ni aldrig att kunna förlåta er själva, för när det är gjort är det gjort, och då finns det ingen väg tillbaka."

Den uppenbara möjligheten föreligger, att det kan visa sig betydligt svårare och mera smärtsamt kännbart att avveckla stället än att fortsätta förvalta och vårda det som vanligt, som vi ändå kunnat göra hittills i 93 år.

Kjells huvudargument för försäljning tycks ha varit skräckscenariot inför kostnaderna för installationen av det vattenrörssystem som drabbat Sarvsalö som en tvångsmardröm, vilket dock ett antal Sarvsalöbor resolut gjort motstånd mot, och av vad jag har förstätt skulle operationen vara helt frivillig och egentligen inte vara nödvändig för sådana hushåll som bara använder vatten sporadiskt under perioder som inte är längre än en vecka. Vårt gamla avloppssystem, har det hetat, är fullt tillräckligt för det lilla vi använder. Det är huvudsakligen för de under hela året bofasta som det nya dyra vattensystemet visat sig ofrånkomligt.

Jag vill även erinra om, att utom jag har även Rasmus tidigare anmält sitt intresse för att ekonomiskt hjälpa till vid behov."

Den 29 juni måste affären avgöras, det är om två månader, och till dess hinner mycket hända och inte minst hoppet fortsätta att näras med positiva energier och postulat.

Återresan till Göteborg blev en repris i miniatyr av nedfartens skräckresa. Det pågick banarbeten på järnvägslinjen. I Falkenberg måste alla stiga av tåget och fortsätta med buss, om vi ville komma vidare. Bussen gick till Varberg, (*Warberg* på engelska). I Varberg väntade ett anslutningståg – efter en halv timme. Under tiden fick vi stå och frysa på perrongen i 9 graders värme och snålblåst. Genom denna sista försening förlorade man lunchmöjligheten i Göteborg, där luncherna stängde klockan 3, och i Helsingborg hade tiden varit för knapp. Sålunda avslutades resan som den inlets – med ödets nyckfullhets försmädliga sabotage.

Lugna resan, del 12: En inblick i Ladakhs innersta

Det finns ingen stress i tidlöshetens land. Det var den känslan man fick när man kom in i hennes trädgård. Hon väntade redan ute vid grinden när jag tillsammans med den unga hotellvärdinnan från *Ladakh Regency* och hennes lillebror, som visade mig vägen dit som jag annars aldrig hade kunnat finna själv, sakta nalkades denna sällsamma oas av skönhet, fägring och oantastlighet mitt i Leh, nästan som en välkomnande moder. Det var påfallande hur lik sin bror hon var, min förnämlige vän sedan 16 år, överste Wangdus i ändan av dalen upp mot Phiyang, nästan som om de hade kunnat vara tvillingar.

Trädgården var som en labyrint av yppig växtlighet med den typiska ladakhiska mångfalden av färgrika blommor och fruktträd, som hon försiktigt ledde mig igenom, som om jag skulle kunna komma bort på vägen. Hon frågade mig om jag ville sitta ute eller inne, men som det inte var kallt ännu klockan 5 beslöt vi att börja med att sitta ute. Där satt vi i några enkla stolar i trädgården och samtalade lågmält, tills jag frambar mitt ärende och hon fick läsa mitt brev till hennes bror. Hon hade inga svårigheter med att läsa min handstil, men det var ett ord som hon inte kunde tyda. Det visade sig vara Murmansk. Naturligtvis hade hon aldrig hört talas om en stad med ett sådant namn, så jag fick förklara för henne att det var en rysk stad vid norra Ishavet, där min villige och föreslagne kandidat till överste Wangdus bastubygge en gång hade arbetat med ett annat omöjligt uppdrag som ingenjör.

Därefter tyckte hon att det började bli kyligt, så hon bjöd mig in till en av byggnaderna som närmast hade karaktären av en paviljong men mera omfattande med flera rum, där dock salongen utgjorde centrum i all enkelhet som ett idealiskt rum att trivas i. Hon berättade, att där brukade de alltid sitta om vintrarna med en effektiv värmekamin och njuta av solen tills den gick ner.

Vi pratade om allt. Hon var innerligt tacksam för mitt besök, liksom även jag var för att jag äntligen fick träffa henne igen efter mer än tio år och efter så många fruktlösa försök lyckas frambara mitt ärende. Hon berättade, att utom en bastu i Wangdus reservat skulle det behövas flera liknande andra installationsarbeten i hennes hus. Om min vän Walter skulle ge sig på äventyret och levande ta sig hit skulle han få mycket att göra.

Naturligtvis talade vi även om Dalai Lama. Hon var ju en av hans läkare och nära vän till hans syster, så hon var väl insatt i hans personliga värld. Hon berättade, att han alltid njöt av att komma till Ladakh, som ju var så nära Tibet man kunde komma, och stanna helst en månad i det torra varma sommarklimatet, då han i Dharamsala led av den ständiga fuktigheten, som negativt påverkade hans leder. När jag frågade henne om han övervägt att flytta till Ladakh från Dharamsala var svaret ett klart nej. Ladakh var alldeles för kallt om vintrarna.

Hon dröjde särskilt med förkärlek vid det ladakhiska sättet att leva, dess folkkultur, jordbruket och den ganska genomgående stilla förnöjsamheten och beklagade moderniseringen med alla dess former, hur luften i Leh gjorts svår att andas genom avgaserna och det ständigt uppvirvlade dammet, hur ungdomarna allt mer sökte sig söderut till andra och sämre orter för att snabbt göra sig pengar, och hur jordbruket och den jordnära hanteringen och arbetet med naturen och moder jord ständigt minskade. Jag påpekade, att hur långt man än beger sig bort kommer man aldrig ifrån sina rötter, som man förblir beroende av hela livet och ständigt återvänder till, om man bara är naturlig och mänsklig. Hon gav mig rätt i detta och menade, att även om man beger sig bort och aldrig mer lyckas ta sig tillbaka kommer ändå längtan hem att alltid få det sista ordet.

Hon bjöd mig på te med några utsökta enkla kakor, och enkelheten var den påfallande signaturen för hela hennes liv och väsen. Utan tvekan kom detta från hennes närhet till Dalai Lama. Man ska nöja sig med det man har och hellre ha för litet än för mycket, liksom det enda farliga att äta i Indien är för mycket, och det handlar helt enkelt om både själslig och verklig ekonomi. Ingen orkar med för mycket, medan om man koncentrerar sig på enbart väsentligheter har man alltid utrymme och krafter över.

Då hon var läkare rådgjorde jag även med henne om mitt fingerproblem med artros. Hon var av den mening, att själv är bästa läkaren och att man egentligen själv kan bota sig för vad som helst. Det gäller bara att ha tro på sig själv och utnyttja sina egna inre krafter. Hon menade, som så många andra vegetarianer jag har träffat, att alla sjukdomar egentligen är psykosomatiska, och att de värsta sjukdomarna är rena välfärdssjukdomar. Hon hyllade min princip att ständigt idka massage, massage och åter massage. Faktum är att jag i Lamayuru till min förvåning fann att min artros inte gjorde ont längre.

Det var tydligen i bådvas vårt intresse att förlänga denna gyllene stund så länge som möjligt, ty hon var lika ovillig att låta mig gå som jag att skiljas från henne. Men jag måste börja tänka på resten av kvällen och fann mig nödtvungen till att bryta upp före skymningen. Hon följde mig till porten, därifrån var det ingen konst att hitta tillbaka till staden, och hennes ständigt upprepade bön och önskan var att jag skulle komma tillbaka nästa år, vilken förhoppning jag instämde i till fullo och mer än hundra procent.

I beaktande av detta möte måste man dra den slutsatsen, att det var lyckligt att jag missade överste Wangdus tre gånger. Hade han varit hemma hade jag gått miste om denna oförglömliga samvaro med utan tvekan en av Ladakhs allra finaste damer.

(I nästa nummer: *Resan ner.*)

Prövningsresan, del 10: Krisen.
(*Darjeeling, november 2016*)

Lucia var från Buenos Aires i Argentina, och vi diskuterade Perón, som dess värre fortfarande var aktuell. Hon berättade, att argentinsk politik nästan bara handlade om peronismen och antiperonismen och att båda inriktningarna omfattade både högerextremism och vänsterextremism.

Juan Perón förblev därmed 40 år efter sin bortgång Argentinas mest kontroversiella person. Innan han kom till makten 1946 hade Argentina varit bland de främsta i världen både beträffande ekonomi, välfärd, resurser och allting annat som ett av världens rikaste länder. Evita hade betytt mycket både för landets internationella rykte och anseende och för arbetarbefolkningen med betydande sociala reformer, hon

gick hastigt bort 1952, varvid Peróns nedgång och fall inleddes med främst ett sanslöst förstörande av landets ekonomi och resurser tills han störtades efter tre år, varvid en demokrati tog över som förlorade initiativet genom långbänkar och inre motsättningar, tills en hänsynslös militärdiktatur tog över, följd av samma mönster i Chile.

Det kontroversiella med Perón var hans extrema dubbelhet. Samtidigt som han var uttalad socialist och gemensamt med Evita införde en gedigen socialpolitik med reformer var han i grunden en fascist, som stödde både Mussolini, Franco och Hitler och välkomnade exilnazister till Argentina och gav dem fullkomligt beskydd, medan han såg till att de fick betala för det. Inom hans peronistiska parti rymdes alltså både fascister, nazister, socialister och kommunister, medan det enda han vägrade nedlåta sig till var antisemitism.

Ett annat kontroversiellt ämne var Indiens monetära kris. Folk envisades med att förkunna hur bra reformen var, hur därmed alla gangstersyndikat och svarta pengar skulle utrotas och hur nödvändigt det var med drastiska metoder, men samtidigt såg jag hur folk stod och köade på gatorna i timmar utan att köerna rörde sig en centimeter utan bara växte, medan bankerna och posten hängde ut skyltar som förkunnade ”inga kontanter”. Det verkade fullkomligt hopplöst, och ändå insisterade folk på att det var bra, medan affärerna gick dåligt, turismen förintades och staten inte kunde leverera vad den lovat, nämligen kontanter till bankerna. Det hade inte blivit bättre på en vecka, bara värre.

Jag stötte ihop med Rachel på hemväg från utsiktspunkten efter gryningen, och hon bjöd mig på middag till kvällen. Det var dagens enda ljuspunkt.

Det blev en mycket lyckad kväll, och vi såg fram emot att göra om det efter min Sikkim-séjour. De arbetar vidare med sin permakultur och är nu även aktiva på Facebook.

Redan innan jag gått till Rachel hade mitt gamla lik i lasten, en rotfylld rest av en tand, gjort sig påmind med några illavarslande ömhetssymptom. Detta urartade till en infektion och inflammation i hela vänstra käkområdet. Natten blev fruktansvärd, och ändå vågade jag satsa på Pelling på morgonen.

Jag startade klockan 9 från Tower View, klockan 10 fick jag min bil som inte tog oss raka vägen till Jorethang bara 25 kilometer nedanför utan tog oss den tre timmar långa vägen till Malli. Anledningen, fick jag veta senare, var att det inte längre fanns någon gränspostering mellan Darjeeling och Jorethang. Varför hade de tagit bort den?

Som reskamrat fick jag dock en utomordentligt trevlig ung fransman som arbetat i New York och talade en mycket god engelska, vilket är ovanligt för fransmän. I Malli stötte vi på två andra strandade spanjorer, så vi blev fyra i samma båt.

I Malli måste vi få våra tillstånd stämplade, och för att få detta måste man gå en kilometer över en bro över floden och sedan tillbaka igen. Allt verkade fullkomligt absurt och dåligt organiserat.

Vi fick sitta tre timmar i jeepen till Jorethang, då vi råkade ut för vägarbeten på vägen, som försenade oss en timme. En grävskopa var i färd med att ösa klippblock över vägen, som sedan måste lastas på och transporteras bort av tre truckar.

Klockan 4 nådde vi Jorethang, bara 25 kilometer från Darjeeling, där vi måste ta en ny jeep som inte kunde föra oss längre än till Geyzing. Även på den 2-timmarsvägen råkade vi ut för vägarbeten med grävskopor och truckar som försenade oss en halvtimme.

Vi var framme efter mörkret i Geyzing klockan halv 7 och måste där betala för en ny jeep upp till Pelling – 240 för fyra personer. Vi nådde Pelling klockan 7 efter tio timmars resa, den värsta jag gjort till Pelling hittills, och den kostade sammanlagt 380 rupier, vilket är abnormt.

Spanjorerna Alberto och Joaquin försvann till ett eget hotell medan Denis följde mig till Garuda. Där var man äntligen hemma och på säker mark igen, och vädret lovade bara gott. Denis tog genast en kall dusch, medan jag satsade på en rejäl middag, ägg-*thenthuk*, och fick till bordssällskap fyra mycket trevliga tyskar från Freiburg, som även rest mycket i Ladakh. Naturligtvis kom vi nästan bara att tala om Ladakh, även Denis gjorde oss sällskap och trivdes på Garuda. Han var bara 24 år och diabetiker sedan 10-årsåldern och tänkte sig sedan till Assam och längre bort.

Tanden ilskades, men jag hade min whisky, som dock var på upphållningen igen. Det blev en ny svår natt, men man kunde åtminstone hålla sig varm under täcket, och vädret var nådigt.

(I nästa nummer: *En plats i solen.*)

Finlandstramat, del 3

(i utdrag, hela korrespondensen/debatten finns på Facebook)

<https://www.facebook.com/notes/christian-lanciai/finlandstramat-kontroversiell-dokument%C3%A4r/1604183139654780/>

(Ur historiken, ett brev i februari 1993, efter Aurelios frånfälle)

“I samband med Aurelios plötsliga och oväntade frånfälle torde den nya situationen belysas. Det faktum att Aurelio inte längre kan vara Virhamns tryggaste mänskliga faktor, såsom Lullan var det före honom och före henne Carl och Ingeborg, måste medföra en betydande omställning i familjesituationen på Virhamn. Utan att ha för avsikt eller någon vilja att påverka någonting vill jag dock redogöra för vissa punkter som borde tas i beaktande, framför allt beträffande mitt eget och mina syskons förhållande till Virhamn.

Fastän mina syskon knappast har förekommit där regelbundet efter 1967 (utom Margherita med familj under åren 1978-83) betyder Virhamn mycket mera för dem än vad någon annan kan tro, och kanske mest för dem som kan vara där minst, mest på grund av att de har sina ljusaste barndomsminnen från födseln till 1965 förknippade med somrarna på Virhamn. Detta måste man alltid komma ihåg hur litet de än må förekomma på Virhamn även framledes, då Michael har sin hästskola i Danmark med högsäsong på sommaren, då Margherita bor i Amerika och då Marcus arbetar året runt utan semester.

För min egen del betydde Virhamn så mycket för mig att jag upplevde omställningsåren efter Carls och Ingeborgs bortgång som ett trauma, då bristfällig hänsyn togs till *deras* värderingar av Virhamn, då mina egna synpunkter kördes över, då till och med mina skriftliga inlägg censurerades och undertrycktes, (vilket tyder på att min kritik inte var helt obefogad, då kritik vanligen upptas sämre ju mer befogad den är,) och då jag fann mig stå helt ensam mot en förkrossande enhällig övermakt som helt struntade i mina känslor, då dessa överensstämde med Carls och Ingeborgs, som var döda. Detta förde mig obönhörligt in på min egen Virhamnskurs av resignation och undvikande av familjen. Min enda återstående möjlighet till protest blev ett allmänt avståndstagande, som misstolkades till att jag inte längre ville ha något mer med själva Virhamn att göra.

Utän att belysa alla andra pinsamma detaljer bör dock någonting anföras som prov på vad som hände. En sommar var plötsligt Carls stenbrygga försvunnen och hela stranden drastiskt förändrad till utseendet. Ingen var skyldig, ändå hade bryggans avlägsnande diskuterats i flera år, jag hade kämpat för dess liv i tre år, ingen tog på sig ansvaret för operationen som kostade åtskilliga tusen mark, jag fick aldrig veta genom vem eller hur detta betalades, och Aurelio blev allmän syndabock medan dock Kjell

efteråt var den enda som försvarade det hela. Faktum kvarstår att alla utom jag varit delaktiga i diskussionerna om bryggans likvidering och att ingen efteråt var skyldig. I och med denna strands drastiska förändring försvann många kapitel ur mångas barndom och det med en hänsynslös kallsinnighet som saknar motstycke i Virhamns historia.

“*Censur idkas av fruktan för sanningen.*”

De ekonomiska utgifterna för Gun har ibland känts som en belastning för henne, vilket man kan förstå med tanke på hennes låga pension. Om hon någon sommar inte skulle orka med att betala vad som behövs för Virhamn är jag beredd att ingripa och frambringa de fioler som kan krävas.

Självt har jag inga arvingar, och det enda av mina syskonbarn som Virhamn har något påtagligt affektionsvärde för är Rasmus.

Vad skall vi då säga om framtiden? För min egen del ser det illa ut: jag får ständigt mer och mer att göra och mindre och mindre möjlighet till sommaresemester, vilket innebär att jag kan skatta mig lycklig om jag alls kan vara ledig i Finland någon vecka före midsommar och någon vecka mot sensommaren. Min högsta önskan för min familjs del skulle vara att Margherita skulle flytta hem till Stockholm och kanske bo med Gun, men jag vet att denna önskan är orealistisk för närvarande.

Allt detta vare skrivet enbart som en allmän orientering i familjesituationen på Virhamn efter Aurelios plötsliga frånfälle. Om det är någonting jag vill med detta så är det egentligen bara det att all personlig känsla av ”utmanövrering” inom familjen skulle försvinna och att det aldrig skulle kunna finnas någon grund för denna känsla hos någon inom familjen.

Sakliga påpekanden bara – *no offence!* Sofia, Bulgarien, 2.3.1993, Carls 100-årsdag.”

(7.6.2008) Tyvärr blev resultatet motsatsen till avsikten. Sommaren efter Aurelios frånfälle reste jag i juli till Tibet, medan samtidigt Kjells hustru på Virhamn krävde av Gun att bara ett av hennes barn skulle få hela hennes ansvar för Virhamn. Gun lät sig övertalas och skänkte sin del till Michael. Detta fick jag icke veta någonting om förrän jag kom hem från Tibet. Då var allting redan packat och klart, enligt Guns egna ord, och jag hade ingenting att säga till om.

Det hör till saken att jag tillbringat alla mitt livs somrar på Virhamn utom de två åren då vi bodde i Buenos Aires (1953-54), året 1962, då ingen Lanciai var där då vi då byggde vår bastu på Orrebacksgatan, samt 1971-73, då jag var för musikaliskt uppbunden i Göteborg, samt 1976 av samma skäl. Efter 1967 hade Michael bara varit där några somrar då och då och inte ens tio. Jag hade arbetat där varje sommar fysiskt framför allt på försomrarna med att ställa allting i ordning efter vintern medan Michael knappt gjort någonting. Jag hade brukat stå för det fysiska utomhusarbetet och Kjell för det tekniska arbetet. Mina årliga insatser under decennier ignorerades fullständigt, som om de aldrig existerat. Kjells hustru sade mycket betecknande vid ett tillfälle: ”Det syns ju aldrig vad han har gjort,” därför att de aldrig kommit dit före städningen av naturen efter vintern.

Den som hjälpte min mor juridiskt med detta överlåtande var Bo Arlander, som inte heller lade ett enda ord emellan, fastän han mycket väl visste vad jag gjort och vad Michael inte gjort. Naturligtvis kände jag mig orättvist behandlad. Redan min far hade vädrat denna fara en gång när han uttryckligen sagt till Gun, att det var mot finsk lag att vägra finsk jord i arv åt lagliga arvingar. Detta kom jag ihåg när jag rådfrågade en advokat i Finland om saken. Han kände inte till en sådan lag men rekommenderade mig att vidta lagliga åtgärder för att få min rätt. Detta skulle innebära en utgift, och jag

drog mig för att dra i gång juridiska åtgärder mot min egen familj – jag ville inte bidra till att göra den skada som redan vållats ännu värre. Alltså avstod jag med den förhoppningen (som jag uttryckte inför min advokat) att min moster, som fortfarande ägde en tredjedel, skulle kunna återställa balansen med ett mera rättvist förfarande.

Även på den punkten gäckades mina förhoppningar. Efter 15 år skänkte hon sin del till Michael och Kjell, hälften var, och fortsatte därmed på hela familjens linje att fullständigt ignorera mig. Kjell blev upprörd över att hon inte skänkte hela sin del bara till honom. Senare avstod han själv från sin äganderätt, som han överlät till sina båda söner, som han alltså delade mellan dem. Hans hustru, som insisterat på att Gun överlät sin del till endast ett av sina barn, var då inte längre med i bilden som frånskild, men Kjell hade alltså ingen tanke på att överlåta sin del åt endast en av arvingarna.

Senare under 90-talet försvarade Gun sitt handlingssätt med att mina två äldre syskon och jag i stället skulle få hennes Stockholmslägenhet, men denna såldes 10 år senare när hon flyttade till Danmark. Hon råddes att vänta till efter sommaren med att sälja den, då den under hösten skulle betinga ett minst 10% bättre pris, men hon forcerade försäljningen och nästan slumpade bort den.

Min största besvikelse i detta är inte min egen personliga förlust, hur jag lagligt berövades det ställe jag älskade mest i världen, utan det faktum att inte en enda i familj efter min faders bortgång hade en tanke på att hellre göra vad som var rätt än att tillgodose sina egna intressen. Ingen rättvisa, bara godtycke.

Lars Lönnroth påtalade för mig en gång angående ärvda släktställen det fullständigt normala i, att det alltid blev motsättningar inom familjen mellan de som ville modernisera och de som ville bevara. Problemet därvidlag beträffande Virhamn var, att jag var den enda som önskade fästa större vikt vid bevarandet än vid moderniseringar och radikala förändringar.

Christian (5.7.2017 till Michael, efter katastrofen) Jag anser att Virhamn slarvades bort genom förhastade åtgärder, Ove Pauls inlägga om kloaksituationen ('skitförordningen') gör det ganska klart att ärendet var förhandlingsbart ("Det kan inte stämma att kommunen skulle velat tvinga er till en lokal kloakanslutning för 10,000 euro," etc) varför avvecklingen var brådstörtad och onödig. Jag håller det för antagligt att det var Marika som låg bakom att Daniel kontaktade en mäklare, vilket bidrog till att du och Niklas föll för frestelsen och bekvämligheten i att göra sig av med stället. Marika var mot Virhamn nästan från början - hon försökte till och med övertala Nils och Tua att sälja Bockhamnen. Det har varit en hel del fortsatta diskussioner om haveriet i efterhand som jag bevarar men inte vill publicera, åtminstone inte på ett tag. Jag ser det som en tragedi som liksom alla olyckshändelser hade kunnat undvikas och som nästan har suicidal karaktär. Jag skäms för min egen familj för att det har hänt och för hur det gick till, och jag vet inte hur jag skall kunna berätta det för slakten i Verona. Jag har ännu inte kunnat göra det.

John (12.7). I din familj tycks inte heders- och anständighetsprincipen "en för alla, alla för en" vara applicerad då du tydligen från början varit konsekvent överkörd på grund av dina avvikande meningar. Din brors föresats att inte dela med sig likviden av det enda er mor lämnade efter sig sällar sig till indicierna på att huvudsyftet med att försälja ert släktställe var att omsätta det i pengar att kunna använda på Scientology, som är känt för att ständigt sluka mera pengar för sin lockelsemyt om "bron till total frihet" som är rena bedrägeriet. Frihet kan man bara finna genom sig själv – aldrig med artificiella medel, allra minst med pengar. Varför skulle annars din bror behöva pengar? Allt tyder på detta: att du konsekvent hölls utanför planerna, att man inte ens vände sig till dig när det gällde att få fram bilder på ert ställe, fastän de var svåra att komma över utom just genom dig, den hårda försäljningen utan återvändo i din

frånvaro i Italien, liksom för att förekomma att du skulle kunna sabotera den – jag säger inte att det är så, bara att det skulle kunna tolkas så. En granskare måste ta alla möjligheter i beaktande. I anständighetens namn borde helt enkelt försäljningen gå tillbaka. Annars är det som du säger – du har ingen familj mer, och inför en situation som denna är jag tacksam för att jag aldrig haft någon.

Christian. Här måste jag få försvara min bror en del. ”Jag tror inte någon av oss andra tycker Virhamn är ovärderligt och oersättligt som du skriver. I så fall hade vi inte sålt det!” Däri ligger kärnan av tragedin. Ingen av de andra såg unikheten i Virhamns naturskönhet och egenskap av paradiset, vackraste stället på Sarvsalö, säkert ett av de vackraste i Finland. Därför älskade Carl och Ingeborg stället så att de kunde stanna där ända till 8 november med morgondopp varje morgon. Gun och Britta delade samma kärlek, varför Gun var där i stort sett varje sommar hela sitt liv minst en vecka, även för Britta var det extremt kärt just för att hon från Canada inte *kunde* besöka det oftare än hon kunde, medan alla mina syskon svek det. Marcus var bara där tre gånger efter 60-talet, Margherita en gång efter sin avflyttning till Amerika 1983, ehuru båda alltid ville tillbaka, och även Michael var borta i långa perioder – även han var ju tidvis gift i Amerika. Mycket berodde på att varken Donnie, Marcus hustru eller Marika kunde trivas där. Kjell gjorde mycket för stället men kunde efter sin avflyttning till Nya Zeeland inte göra något. Morfar klagade högljutt över denna familjefrånvaro och beskyllde ständigt familjen för otacksamhet. Genom att jag var desto trognare uppstod det ett särskilt förhållande mellan mig och dem, så att de såg mig som en extra son, vilket även Lullan omfattade. Till och med Heja (Tuas mor) kunde kalla mig ”Kjells farbror”, kanske för att jag förstod Gutti så bra, familjens enda violinist någonsin, då jag uttrannsakade hans öde och rekonstruerade ”Guttis dagbok”. Scientology hade ingenting med saken att göra, utom genom att Gun förbrukade alla sina arv och lämnade sin familj resurslös – det var hennes svaghet, inte Scientologys fel. Jag var ensam om känslighetens insikt för naturen, jag var ju den enda musikern i familjen, och fastän jag var där varje sommar led jag av att aldrig kunna stanna där längre på grund av invasionerna av de andra som ville vara där för sig själva. Därför fick jag aldrig träffa Nevas, Tiirikainens extra hyresgäster, då jag alltid måste flytta på mig innan de kom.

Jag beklagar, John, men Scientology var oskyldigt. Familjens tragedi, och framför allt Aurelios, var att alla de övriga av oss lät sig bli beroende därav.

Och har jag då ingen rätt att klaga? Varför kan jag inte se det sakligt, som de övriga i min familj, som bara ser det som ett ställe som alla andra som lätt kan ersättas – ”Jag tror inte någon av oss andra tycker Virhamn är ovärderligt och oersättligt...” Men det är just det. De missade poängen och såg bara krasst de materiella nackdelarna och bekymren, som de gav upp inför. För mig var Virhamn det heligaste i världen näst efter musiken, och ingenting betydde mera för min musik än Virhamn. Det var bara där jag hade friheten till havet och skärgården och till att kunna arbeta fysiskt, och ingenting gjorde mig mera gott. Att plötsligt ställas inför en likvidering utan förvarning, ingen hade någonsin egentligen ens berört möjligheten med mig att Virhamn kunde avvecklas, inte ens Marika, och att genom en annan då få veta att familjen annonserat ut det var minst sagt brutalt. Hela mitt sommarliv var där, och dråpslaget kom som ett avsked och vräkning utan ersättning efter 40 års trägen och trogen tjänst. Som P.G.Wodehouse skulle ha uttryckt det: *”It’s a bit thick.”*

Samtidigt måste man förstå att delägarna inte i längden ville betala för att underhålla ett ställe som de inte brydde sig om. Däri ligger det vrånga i situationen:

delägarna brydde sig inte om stället, medan den som verkligen gjorde det inte fick bli delägare.

När vi passerade Borgå på vägen in till H-fors fick jag aldrig veta att M. skulle träffa den nya ägaren. Jag fick den uppfattningen att han bara skulle träffa mäklaren för första gången. Annars hade jag följt med. Således fick jag aldrig träffa den nya ägaren.

En annan måste fråga sig varför jag konsekvent blev överkörd av familjen. Jag var den enda som betraktade Virhamns miljö och karaktär som det viktigaste och var därför emot tvångsmoderniseringar, skogsavverkningar och andra hårda ingrepp i naturen och hemmiljön, medan alla de andra forcerade kostsamma företag, ofta onödiga, som till exempel bryggans avlägsnande, som om modernisering måste påtvingas, men det finns viktigare saker på ett lantställe än de allra senaste tekniska moderniteterna. Det är ju ändå egentligen bara ett fiskartorp från 1700-talet. Ändå välkomnade jag moderniseringar så länge de var rimliga och inte förstörde något. Således bar jag själv upp hela taket på Storstugan, varje tegelpanna (Partek), när den fick nytt tak 1979.

När vi for över till Finland i juni ville jag inte följa med inför slaktningen men jag trodde att det ännu fanns hopp. Hade jag vetat att det inte fanns något hopp hade jag inte följt med utan låtit de andra ensamma ta allt ansvar. Nu lyckades jag i alla fall rädda Mormor därifrån (genom Lennart Segerstråles stora porträtt från 1926) och hennes sista rya, gjord efter ett foto av kanadensiska löv i en damm av Gutti.

Pappas kusin Ida i Verona, hennes mor var Maria Lanciai, gick bort 93 år gammal den 8 juli. Av en tillfällighet var hon jämnårig med Virhamn i vår ägo, hon besökte Virhamn med Achille för 30 år sedan och talade liksom han alltid varmt om det, (*”mi ricordo sempre las bellissima isola di Sarfsalöfs”*) men kunde inte hämta sig ännu en gång efter Achilles bortgång vid 96 den 23 januari. Pappa var dock hennes livs första kärlek, när han med motorcykel och Fred Bruun besökte Italien för första gången för 80 år sedan, de stod alltid nära varandra, efter hennes halvbror Aurelio Beltrames bortgång 1973 var alltid vår Aurelio som en bror för henne, och hon var något av hans livs enda syster.

Det har varit en melankolisk sommar, förlusten av familjens sommarparadis i Finland sedan 93 år genom familjens svek mot Finland har varit nästan lika svårsmält som mitt avskedande som organist från katolska kyrkan för 40 år sedan (för att jag insisterade på latin i kyrkomusiken), ett annat brutalt ingrepp i mitt liv som blev desto mer traumatiskt som det var lika fullständigt oväntat som nu berövandet av mina rötter i Finland. Följaktligen har man suttit inne hela sommaren utan några som helst utflykter men ändå kunnat arbeta, och 10 augusti bär det av igen till Indien (Ladakh) för hälsosam distans och troligen nya möten med nya intressanta människor och kanske nya bättre kapitel till ens liv. Nästa nummer kan därför inte väntas förrän efter mitten av september.

Göteborg den 21 juli 2017